Protestantse Gemeente
te Oost-Souburg

43e jaargang nr 6 - juni 2023

BrugKontakt

We zijn misschien christelijker dan we denken

"Baggerdominee" is een geuzennaam voor mijn werk. Maar "dominee" kan ook weerstand oproepen. Het klinkt erg christelijk en wat moet je daarmee, als je niet meer gelooft? Nederland heeft nog meer dan andere westerse landen afscheid genomen van het christelijk geloof. Bij velen leeft de gedachte dat we als westerse mensen nu door de wetenschap verlicht zijn en geloof niet meer nodig hebben.

Toch zijn we in het Westen, ook al gaan velen niet meer naar de kerk, misschien nog wel christelijker dan we denken. Dat laat Tom Holland zien in zijn boek "Heerschappij. Hoe het christendom het Westen vormde." Heel veel ideeën en opvattingen, waarvan wij denken dat ze heel modern zijn, zaten al in het christendom of komen eruit voort. Volgens Tom Holland had bijvoorbeeld de scheiding tussen kerk en staat nooit zonder het christendom kunnen ontstaan. Het idee van een "seculiere samenleving" – de samenleving als neutraal terrein – was namelijk al in de middeleeuwen aanwezig. De kerk was allereerst hoeder van het geestelijk terrein – het lijntje naar de hemel. En dat moest zuiver blijven van alle aardse beslommeringen. Het was niet zozeer de staat die zelfstandig moest worden ten opzichte van de kerk, maar de kerk die zelfstandigheid zocht ten opzichte van de staat.

(vervolg op pagina 2)

Stefan Francke

(vervolg van de voorpagina)

Dat een mens zich als een vrij individu mag ontplooien, is volgens Holland ook typisch christelijk. Het christendom is volgens Tom Holland ten diepste een revolutionaire beweging. Het begon namelijk bij het geloof in iemand voor wie ieder normaal mens geen respect zou hebben: de gekruisigde Jezus. Het kruis was in de Romeinse de ergst denkbare straf – eigenlijk alleen geschikt voor slaven. Maar juist deze gekruisigde slaaf werd de inspiratiebron van een nieuw geloof. Zo stelden de christenen de positie van de zwakkere in de samenleving en het belang van onderlinge liefde aan de orde – waarden die nog steeds diep verankerd zitten in onze Westerse samenleving. In principe is iedereen gelijk en moet iedereen gelijk worden behandeld. Dat was een aanstootgevende boodschap in de harde Romeinse samenleving, waarin de sterkere het recht had om te heersen over de zwakkere.

Maar hoe zit het dan met al die godsdienstoorlogen en religieuze conflicten die volgden? Tom Holland laat zien dat het christendom door de eeuwen heen inderdaad ook een voedingsbodem was voor onkruid, maar dat er telkens tegenbewegingen ontstonden die vanuit de revolutionaire kern weer mooie bloemen lieten opbloeien. Zijn dikke boek laat heel verrassend zien hoe zelfs allerlei zaken die misschien op het eerste gezicht antichristelijk lijken - moderne wetenschap, homoseksualiteit, “All you need is love” van de Beatles – juist een hele christelijke achtergrond hebben.

Bij het lezen moest ik denken aan de christelijke achtergrond van de “zeemansmissies”. Tegenwoordig zijn veel centra voor zeevarenden neutraal, maar het hele idee om plekken te organiseren waar zeevarenden even op adem kunnen komen, heeft wel christelijke wortels. Natuurlijk hadden de zeemansmissies ook een nationalistisch belang (daarom had ieder land zijn eigen zeemanshuis) en was het ook om zieltjes te winnen. Maar liefde voor de medemens op zee vormde uiteindelijk toch de belangrijkste drijfveer. Zonder islamitische of hindoeïstische/boeddhistische varende landen te kort te willen doen (die hebben weer andere kwaliteiten), ik geloof niet dat daar veel aandacht voor maritiem welzijnswerk is ontstaan.

Voor Tom Holland is het echter niet zo belangrijk of er een stickertje “christelijk” opgeplakt zit. Het gaat hem er vooral om dat we als Westerse samenleving de waarden van naastenliefde en aandacht voor vergeten groepen mensen niet kwijtraken. Vanuit die inspiratie zetten in ieder geval nog veel vrijwilligers zich in voor maritiem welzijnswerk. Waarschijnlijk is dat toch ook één van de redenen dat dominees welkom zijn aan boord. Ze komen niet om je te bekeren of je de wet voor te schrijven – er moet juist helemaal niets. Gelukkig heeft men in de maritieme wereld, of je nou christelijk bent of niet, de waarde daarvan nog steeds door.

Stefan Francke

Tom Holland, *Heerschappij. Hoe het christendom het Westen vormde*, Amsterdam: Athenaeum, 2020, € 29,99, 639 pagina’s